

Anna ZAMKOWSKA

Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu,

Wydział Filologiczno-Pedagogiczny

Ewa KUR

SOSW dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących w Radomiu

PEDAGOG SPECJALNY W ROLI TRADYCYJNEJ I NOWEJ

1. Wstęp

Szkolnictwo specjalne, a wraz z im i rola pedagoga specjalnego przeżywa w Polsce od ponad 20 lat znaczące transformacje. Wraz z wejściem w życie ustawy o systemie oświaty z 7 września 1991 r. (Dz. U. Nr 95, poz. 425, z 1992 r. Nr 26, poz. 113 i Nr 54, poz. 254.) i jej kolejnych nowelizacji zaczęto wprowadzać w Polsce szereg zmian systemowych dotyczących kształcenia specjalnego. Po pierwsze, połączone zostały dwa wcześniej oddzielne systemy kształcenia, posiadające oddzielne regulacje prawne i źródło finansowania, czyli szkolnictwo ogólnodostępne i szkolnictwo specjalne. Po drugie, zgodnie z najnowszymi tendencjami w zakresie społecznej integracji osób niepełnosprawnych, do dotychczasowych form kształcenia dodano nowe w postaci kształcenia integracyjnego i inkluzywnego. Konsekwencją tych zmian było rozszerzenie zakresu kształcenia specjalnego uczniów z niepełnosprawnością, poza szkolnictwo specjalne, oraz modyfikacja roli szkoły specjalnej, w tym także pedagoga specjalnego.

Rozszerzenie zakresu kształcenia specjalnego związane jest z możliwością kształcenia uczniów z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego w jednej z trzech form kształcenia - szkole specjalnej, szkole integracyjnej i szkole ogólnodostępnej. W tym celu dokonano ujednoczenia celów, treści i form kształcenia realizowanego we wszystkich wymienionych formach. Zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami wszystkie te formy powinny zapewnić uczniowi z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego odpowiednie do jego potrzeb i możliwości warunki do nauki.

W konsekwencji powyżej zarysowanych przemian, szkoła specjalna występuje obecnie w dwóch rolach – tradycyjnej i nowej. Tradycyjna rola, obejmująca kształcenie i wychowanie uczniów niepełnosprawnych, jest dokonywana w sposób zmodyfikowany (Parys, 2003; Gołubiew i Krauze, 2007). Natomiast nową rolą szkolnictwa specjalnego jest zapewnienie specjalistycznego zaplecza dla działań integracyjnych, co zakłada ścisłą współpracę szkół specjalnych z placówkami integracyjnymi i ogólnodostępnymi (*Deklaracja z Salamanki*, 1994). Zmiany systemu kształcenia specjalnego powodują, że modyfikacji ulega także rola, którą pełni pedagog specjalny. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie na kierunki tych

przemian. Ilustracjami omawianych kwestii są działania podejmowane przez placówki kształcenia specjalnego działające na terenie Radomia.

2. Oferta placówek kształcenia specjalnego na radomskim rynku edukacyjnym

Kształcenie specjalne, w rozumieniu obowiązujących przepisów, realizowane jest w miejscu edukacji ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, w tym, zarówno szkół, których głównym celem jest kształcenia uczniów niepełnosprawnych, jak i placówek integracyjnych i ogólnodostępnych. Jednak ze względu na ramy niniejszego artykułu w dalszej części będą odnosiła się do placówek szkolnictwa specjalnego, uwzględniając zarówno szkoły samorządowe, jak i niepubliczne.

Historia kształcenia specjalnego ma w Radomiu wieloletnią tradycję. Pierwsze cztery oddziały specjalne dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną na poziomie podstawowym zostały zorganizowane na przełomie lat 1933/1934, przy Szkole Podstawowej Nr 15. Do szkoły przyjęto 54 uczniów pochodzenia polskiego i żydowskiego, tworząc dwie klasy. Po wyzwoleniu w styczniu 1945 roku wznowiono działalność szkoły w budynku przy ulicy Traugutta 57, z którego w roku szkolnym 1959/1960 szkoła specjalna została przeniesiona na ulicę Słowackiego 17. W związku z poprawą warunków lokalowych, utworzono w roku 1960 Zasadniczą Szkołę Zawodową Specjalną. 1 września 1972 roku Szkoła Zawodowa Specjalna została włączona w skład nowo powołanego Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego, wraz ze szkołą podstawową (klasy VI-VIII) oraz pięcioma internatami. W lutym 1994 roku Podstawowa Szkoła Specjalna, decyzją Kuratorium Oświaty, została wyłączona ze Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego i przeniesiona do samodzielnego budynku przy ulicy Armii Ludowej 1a. Od września 1999 roku została przekształcona w Zespół Szkół Specjalnych Nr 1. Natomiast w 2002 roku Ośrodek Szkolno-Wychowawczy został przeniesiony z budynku przy ulicy Słowackiego 17 do budynków przy ulicy Grzeczmarzowskiego 15 i przy ulicy Czarnej 2, a ze Szkoły Podstawowej Nr 12 Specjalnej została wyodrębniona szkoła dla uczniów z głębszym upośledzeniem umysłowym, czyli obecny Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych.

Obecnie ofertę placówek, których głównym profilem jest edukacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie, stanowią głównie Zespół Szkół Specjalnych Nr 1 im. bp Jana Chrapka, Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka oraz najnowszy - Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych, nastawiony także na pracę z dziećmi z autyzmem i niepełnosprawnością sprzężoną.

Natomiast tradycja kształcenia uczniów z wadą słuchu sięga roku 1967, kiedy to powstał Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niestyszających im. Marii Grzegorzewskiej. Znacznie później, bo w roku 1991, z inicjatywy Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom Niewidomym i Niedowidzącym „Nadzieja” w Radomiu, zaczął funkcjonować Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących im. księdza Prymasa Stefana Kardynała Wyszyńskiego, ukierunkowany głównie na pracę z dziećmi z uszkodzonym wzrokiem i niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Konkurencyjną względem siebie ofertą dysponują Niepubliczna Szkoła Podstawowa z Oddziałami Przedszkolnymi Realizująca Program Rehabilitacji „Nasza Szkoła” oraz Zespół Niepublicznych Placówek Oświatowych Specjalnych ukierunkowane głównie na pracę z dziećmi z niepełnosprawnością ruchową. Szkoła Podstawowa z Oddziałami Przedszkolnymi Realizująca Program Rehabilitacji „Nasza Szkoła” rozpoczęła funkcjonowanie w roku 2002, a rok wcześniej otwarta została współpracująca z nią Filia Poradni „AGA” w Radomiu. Znacznie później, bo w roku 2012, Stowarzyszenie „Budujemy Przystań” powołało do życia Zespół Niepublicznych Placówek Oświatowych Specjalnych.

Najmłodszą stażem placówką jest Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne „Mój Świat” dla Dzieci z Autyzmem i Zaburzeniami Pochodnymi, mieszczące się przy ulicy Przemysłowej, powstałe w roku 2014.

3. Prawne możliwości zatrudnienia pedagoga specjalnego i wymagane kwalifikacje

Pierwszy kierunek zmian dotyczy rozszerzenia zakresy możliwości zatrudnienia pedagoga specjalnego. Zgodnie z aktualnym ustawodawstwem (Dz.U. z 14.10.2013, poz. 1207), pedagog specjalny ma szerokie spektrum stanowisk pracy i rodzaju zajęć, do których prowadzenia jest przygotowany lub będzie przygotowany po uzyskaniu dodatkowych kwalifikacji. Pedagog specjalny może być zatrudniony na stanowisku nauczyciela, nauczyciela-wychowawcy, nauczyciela-logopedy i nauczyciela-doradcy zawodowego. Z uwagi na fakt, że stanowisko „nauczyciela współorganizującego kształcenie integracyjne” plasuje się także w zawodzie nauczyciel, zawód ten jest najczęściej wykonywany przez osobę posiadającą kwalifikacje z zakresu pedagogiki specjalnej. Nie jest to jednak zawód jedyny. J. Pańczyk (2008) wymienia także inne zawody, w których zatrudnienie mogą znaleźć pedagodzy specjaliści, w tym zawód wychowawcy, pedagoga szkolnego, doradcy czy terapeuty.

Miejscem pracy pedagoga specjalnego mogą być placówki i szkoły różnego szczebla, tradycyjnie przypisywane pedagogowi specjalnemu, takie jak: przedszkola specjalne, szkoły podstawowe specjalne, gimnazja specjalne, szkoły ponadgimnazjalne specjalne, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze, a także szkoły specjalne przysposabiające do pracy. Zgodnie z najnowszymi tendencjami, do kształcenia uczniów niepełnosprawnych w integracji z ich rówieśnikami sprawnymi, pedagog specjalny może zostać zatrudniony także w przedszkolach i szkołach integracyjnych oraz z oddziałami integracyjnymi w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego, ale także poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Pedagog specjalny powinien być przygotowany do prowadzenia różnego typu zajęć, zarówno o charakterze dydaktycznym, prowadzonych z grupą uczniów niepełnosprawnych, jak i zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, wczesnego wspomaganie rozwoju dla małych dzieci, czy zajęć rewalidacyjnych prowadzonych w szkołach integracyjnych i ogólnodostępnych. Tak szerokie spektrum zadań

uzasadnia konieczność ciągłego doskonalenia się i nabywania nowych umiejętności zgodnych z nowoczesnymi tendencjami w kształceniu specjalnym i wymaganiami stanowiska pracy. Na przykład do prowadzenia zajęć wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka niezbędne jest nie tylko kierunkowe przygotowanie w zakresie pedagogiki specjalnej, ale także posiadanie dodatkowych kwalifikacji w zakresie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka.

4. Pedagog specjalny jako specjalista pracujący ze zróżnicowaną grupą uczniów

W polityce edukacyjnej wielu krajów Unii Europejskiej (Włochy, Grecja, Dania, Hiszpania), w tym również i w Polsce, obserwuje się wyraźny trend do umieszczania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w placówkach integracyjnych lub ogólnodostępnych, pozostawiając w szkołach specjalnych głównie uczniów z głębszą lub złożoną niepełnosprawnością lub z rzadziej występującymi niepełnosprawnościami (Eurypedia, 2015). Powoduje to sukcesywne zmniejszanie liczby uczniów szkół specjalnych na korzyść innych form kształcenia (GUS, 2014), ale także specjalizację tych pierwszych pod kątem uczniów z większymi i złożonymi potrzebami edukacyjnymi. Należy przy tym zauważyć, że nawet w krajach, które wyraźnie optują za kształceniem inkluzywnym, szkolnictwo specjalne publiczne lub niepubliczne zostało zachowane w swej tradycyjnej roli.

Zmniejszająca się liczba uczniów szkół specjalnych może być też wynikiem niżu demograficznego, powodującego także mniejszą liczebność klas w szkołach ogólnodostępnych, a co z tego wynika większą ich otwartość na przyjmowanie uczniów z niepełnosprawnością celem utworzenia mniej liczebnej klasy integracyjnej.

Nowa sytuacja w szkolnictwie specjalnym wymaga zmian w zakresie oferowanych usług. Analizując ofertę placówek kształcenia specjalnego o najdłuższym stażu można stwierdzić, że nawet te szkoły, które nastawione były głównie na pracę z uczniami z wybranym rodzajem niepełnosprawności czy niepełnosprawnością stopnia lekkiego i umiarkowanego poszerzają swoją ofertę. Zespół Szkół Specjalnych Nr 1 w Radomiu przyjmuje oprócz dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i umiarkowanym także te ze sprzężonymi dysfunkcjami. Do klas mogą uczęszczać również dzieci niepełnosprawne intelektualnie z dodatkową niepełnosprawnością: dzieci słabo widzące, słabo słyszące, z niepełnosprawnością ruchową, z autyzmem, przewlekłe chore, z zaburzeniami psychicznymi, z zaburzeniami zachowania.

Podobnie Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niestyszących im. Grzegorzewskiej w Radomiu rekrutuje oprócz dzieci i młodzieży niesłyszącej, także uczniów ze sprzężonym upośledzeniem oraz deficytami parcjalnymi w obrębie analizatora wzroku, słuchu i narządu ruchu.

Tendencja powyżej wskazana występuje w przypadku nowo powstałych placówek. Na przykład Zespół Niepublicznych Placówek Oświatowych Specjalnych, założony przez Stowarzyszenie „Budujemy Przyszań”, przyjmuje uczniów z normą intelektualną bądź upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub

znacznym oraz z dysfunkcjami w zakresie narządu ruchu, posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Placówki kształcenia specjalnego zyskują zatem charakter wielofunkcyjnych i wielospecjalistycznych instytucji.

5. Pedagog specjalny pracujący w wielofunkcyjnych placówkach

Zarówno już istniejące, jak i nowo powstałe placówki rozwijają swoją ofertę, poszerzając ją o usługi terapeutyczne i rehabilitacyjne świadczone nie tylko dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym, ale także małym dzieciom i osobom dorosłym. W poniższej tabeli zaprezentowano zakres placówek wchodzących w skład radomskich zespołów szkół i ośrodków.

Tabela 1. Placówki oferowane przez zespoły radomskich specjalnych

Poziom kształcenia	Nazwa zespołu szkół/ośrodka					
	ZSS nr 1	ZSSiPO	OSW	SOSW dla Dzieci Nieślyszących	SOSW dla Dzieci Niewidomych	ZNPOS „Budujemy Przysiań”
Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka		x		x	x	x
Przedszkole	x	x		x	x	x
Szkoła podstawowa	x	x		x	x	x
Gimnazjum	x	x		x	x	x
Szkołą przysposabiająca do pracy		x	x	x	x	
Szkoła zawodowa			x	x		
Internat			x	x	x	
inne		poradnia		LO dla dorosłych		

Źródło: strony internetowe zespołów szkół

Oprócz placówek oświatowych przy niektórych szkołach funkcjonują poradnie specjalistyczne. Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych, mieszczący się przy ulicy Lipskiej, oprócz pracowni wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i zespołu szkół prowadzi także Specjalistyczną Publiczną Poradnię Psychologiczno – Pedagogiczną dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem i z Zaburzeniami ze Spektrum Autyzmu.

Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne „Mój Świat” dla Dzieci z Autyzmem i Zaburzeniami Pochodnymi, mieszczące się przy ulicy Przemysłowej, funkcjonuje równoległe z poradnią dla dzieci autystycznych. Podobnie jest w przypadku Niepublicznej Szkoły Podstawowej z Oddziałami Przedszkolnymi Realizującej Program Rehabilitacji „Nasza Szkoła”, która specjalizuje się w pracy z dziećmi z niepełnosprawnością spowodowaną uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwo-

wego. Realizacja programu szkolnego odbywa się w niej równolegle z programem rehabilitacyjnym opracowanym dla konkretnego dziecka. Zajęcia szkolne są wspierane i uzupełniane poprzez pracę poradni „Aga”, których pracownicy ściśle ze sobą współpracują i wymieniają się informacjami dotyczącymi dzieci.

6. Pedagog specjalny jako diagnosta i terapeuta

Pedagog specjalny zatrudniony w szkole specjalnej musi być zatem nie tylko nauczycielem, ale także diagnostą i terapeutą uczniów o szerokim spektrum niepełnosprawności, w tym niepełnosprawności sprzężonej. Działania diagnostyczne, podejmowane są zazwyczaj przez osobę prowadzącą terapię, ale ich analizą zajmuje się zespół.

W Zespół Szkół Specjalnych Nr 1 wspomaganie uczniów zajmuje się zespół diagnostyczno-rewalidacyjny, w skład którego wchodzi: psycholog, pedagog, specjaliści korekty wad wymowy, terapeuci Integracji Sensorycznej, specjaliści dogo-terapii i hipoterapii oraz nauczyciele rewalidacji. Oddziaływania terapeutyczne obejmują zarówno wspomaganie rewalidacyjne, jak i pomoc psychologiczno-pedagogiczną oferowaną uczniowi i jego rodzicom.

Każda z omawianych placówek oferuje uczniom bogaty wachlarz oddziaływań rewalidacyjnych i rehabilitacyjnych. Zajęcia rewalidacyjne obejmują szereg nowoczesnych form terapii, takich jak m.in. terapia integracji sensorycznej, Sala Doświadczenia Świata, animaloterapia, biofeedback, zajęcia Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne czy arteterapia.

7. Pedagog specjalny jako doradca

Oprócz działań dydaktycznych podejmowanych bezpośrednio z uczniem placówki kształcenia specjalnego podejmują także działania wspierające i edukacyjne dla rodziców w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych możliwości, predyspozycji i uzdolnień uczniów. Wynikają one z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, do której zobowiązane są szkoły w myśl rozporządzenia z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 7.05.2013, poz.532). Sugerowaną formą są warsztaty, porady i konsultacje.

Rodzina stanowi najważniejsze środowisko procesu rehabilitacji dziecka z ograniczeniami sprawności. Rodzice, przebywając z dzieckiem najdłużej, mają możliwość wnikliwej obserwacji jego rozwoju (Chodkowska, 2008). Posiadając wiedzę na temat przebiegu i efektów różnych form oddziaływań rehabilitacyjnych mogą oni bardziej efektywnie współdziałać w ich wdrażaniu, współpracując w tym zakresie ze specjalistami. Istotną rolę w ich aktywnej współpracy odgrywa pozytywny stosunek rodziców do dziecka z niepełnosprawnością, do szkoły i nauczycieli.

Rozumiejąc znaczenie współpracy ze środowiskiem rodzinnym uczniów i stosując się do wymagań prawnych, szkoły specjalne realizują pomoc psychologiczno-pedagogiczną z rodzinami w różnych formach. Na przykład w Zespole Szkół

Specjalnych Nr 1 w oferta pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla rodzica/opiekuna obejmuje:

- Konsultacje – rozmowy wspierające rodziców w rozwiązywaniu aktualnych problemów;

- Psychoedukacyjną Grupę Wsparcia, której tematyka dotyczy kwestii wychowawczych, m. in. jak pomagać dziecku radzić sobie z uczuciami, czy stosować wobec niego kary, jak wychowywać do samodyscypliny i motywować do nauki;

- Zespoły interwencyjno-mediacyjno-wychowawcze spotykające się w sytuacjach wymagających podejmowania wobec ucznia zintegrowanych oddziaływań.

Przy trzech ośrodkach działają poradnie prowadzące działania diagnostyczne, terapeutyczne i konsultacyjne dla rodziców. Specjalistyczna Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Dla Dzieci i Młodzieży z Autyzmem i Zaburzeniami ze Spektrum Autyzmu, działająca w ramach Zespołu Szkół Specjalnych i placówek Oświatowych oferuje rodzicom, oprócz porad, konsultacji, także prowadzenie grup wsparcia i po zebraniu grupy udział w zajęciach „Szkoły dla rodziców”. Porady pedagoga specjalnego dla dzieci z zaburzeniami neurologicznymi oferuje Poradnia „Aga” działająca przy Niepublicznej Szkole Podstawowej z Oddziałami Przedшкоlnymi Realizująca Program Rehabilitacji „Nasza Szkoła”.

Także przy najmłodszej placówce Niepubliczne Przedszkole Terapeutyczne „Mój Świat” powstała równolegle Poradnia dla osób z autyzmem i zaburzeniami pochodnymi „Mój Świat”.

Wraz ze wzrostem roli rodzica nie tylko w zakresie wyboru, ale także realizacji drogi edukacyjnej jego dziecka, współpraca z rodzicami jest jednym z priorytetowych zadań nie tylko pedagoga i psychologa szkolnego, ale także każdego z nauczycieli-pedagogów specjalnych. Zgoda rodziców jest niezbędna do dokonania badań diagnostycznych, udziału dziecka z zajęciach rewalidacyjnych i rehabilitacyjnych. Rodzic, opiekun dziecka może być członkiem zespołu opracowującego indywidualny program pracy z dzieckiem, a także dokonującego ewaluacji jego efektów.

8. Wnioski

Z przedstawionego w niniejszym artykule zarysu zmian w zakresie roli pedagoga specjalnego, zaprezentowanego na tle przeglądu placówek szkolenia specjalnego w Radomiu można sformułować następujące wnioski:

1. Pomimo zmian w kształceniu specjalnym w kierunku integracji i inkluzji edukacyjnej, edukacja w ramach szkolnictwa specjalnego pozostaje nadal korzystną ofertą edukacyjną, co więcej sieć placówek kształcenia specjalnego rozszerza się, obejmując oprócz placówek publicznych także oferty niepublicznych szkół i ośrodków. Pedagog specjalny pozostaje nadal w swej tradycyjnej roli, jako nauczyciel szkoły specjalnej.

2. Spektrum uczniów przyjmowanych do różnych placówek, mimo ich specjalizacji związanej z wybranym rodzajem niepełnosprawności, jest wysoce zróżnicowane zarówno pod względem rodzaju, jak i stopnia zaburzeń. Pedagog spe-

cialny musi być zatem przygotowany do pracy ze zróżnicowaną grupą uczniów, często ze złożoną czy głębszą niepełnosprawnością.

3. Placówki szkolnictwa specjalnego rozszerzają swój zakres działania, włączając do oferty wczesne wspomaganie rozwoju, klasy przysposabiające do pracy, specjalistyczną diagnozę i terapię oraz specjalistyczne poradnie. Pedagog specjalny musi zatem rozszerzyć zakres swej roli o umiejętności wymagane do realizacji zadań innych niż praca dydaktyczna z uczniami w klasie specjalnej.

Literatura

- Chodkowska M. (2008), *Socjopedagogiczne aspekty współpracy pedagoga specjalnego z rodzicami dziecka niepełnosprawnego*, [w:] Z. Palak (red.), *Pedagog specjalny w procesie edukacji, rehabilitacji i resocjalizacji*, Wyd. UMCS, Lublin.
- Eurypedia, (2015), Educational Support and Guidance. Retrieved, July 22, 2015, from https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Spain:Education_al_Support_and_Guidance.
- Gołubiew M. (2001), *Pedagog specjalny - jego rola i zadania w klasie integracyjnej*, [w:] Z. Palak (red.), *Pedagogika specjalna w reformowanym ustroju edukacyjnym*, Wyd. UMCS, Lublin.
- Gołubiew M., Krause A. (2007), *Szkolnictwo specjalne- krajobraz po reformie*. [w:] Z. Janiszewska-Nieścioruk (red.), *Problemy edukacji integracyjnej dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną*, Oficyna Wyd. „Impuls”, Kraków.
- GUS (2014), *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2013/2014*, GUS, Warszawa.
- Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Radomiu, <http://oswradom.edupage.org/>, stan z dnia 07.08.2015.
- Pańczyk J., (2008), *Nominalne zawody (stanowiska pracy) dla absolwentów kierunku pedagogiki specjalnej*, [w:] Z. Palak (red.), *Pedagog specjalny w procesie edukacji, rehabilitacji i resocjalizacji*, Wyd. UMCS, Lublin.
- Parys K. (2003), *Kształcenie osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim-historia a rzeczywistość*, [w:] Z. Janiszewska-Nieścioruk (red.), *Człowiek z niepełnosprawnością intelektualną. Wybrane problemy osobowości, rodzin i edukacji osób z niepełnosprawnością intelektualną*, Oficyna Wyd. „Impuls”, Kraków.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Załącznik do obwieszczenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 czerwca 2013 r., poz. 1207.

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 sierpnia 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych oraz niedostosowanych społecznie w przedszkolach, szkołach i oddziałach ogólnodostępnych lub integracyjnych, poz. 957.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz.U. z 7.05.2013, poz. 532.
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabo Widzących w Radomiu im. ks. Prymasa Stefana kardynała Wyszyńskiego, <http://www.soswwyszynski.pl/index.php>, stan z dnia 07.08.2015.
- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Dla Dzieci Niesłyszących im. Marii Grzegorzewskiej w Radomiu, <http://www.nieslyszacy.radom.pl/zajecia-spec#tresc>, stan z dnia 07.08.2015.
- Stowarzyszenie „Po pierwsze rodzina”
<http://www.aga.org.pl/organizations/osrodek-w-radomiu/>, stan z dnia 07.08.2015.
- UNESCO (1994), *Deklaracja z Salamanki oraz Wytyczne do działań w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych*. Tłum. T.Gałkowski, maszynopis.
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Dz. U. Nr 95, poz. 425, z 1992 r. Nr 26, poz. 113 i Nr 54, poz. 254.
- Zespół Szkół Specjalnych i Placówek Oświatowych,
<http://www.zssipo.radom.pl/aktualnosci.html#>, stan z dnia 07.08.2015.
- Zespół Szkół Specjalnych Nr 1 w Radomiu,
<http://www.zs1.radom.pl/publikacje.html>, stan z dnia 07.08.2015.

Special educator in his traditional and new role

Abstract

The paper presents the modern trends in special educator role, on the background of the Radom special schools. It was stressed that the Radom offer of special education extend to non-public schools, and special education teacher continues in its traditional role as a teacher of special education. The offer of these centres is expanding; therefore, a special education teacher must be prepared to work with a diverse group of students, people of all ages, often with complex and profound disabilities, and to the various tasks related not only to teaching, but also the diagnosis, therapy and counselling.

Key words: transformation of the role, a special education teacher.